

تأثیر آموزه‌های قرآنی در سلامت معنوی فرزندان

با تکیه بر سیره عملی حضرت زهرا (علیها السلام)

عصمت میهن‌پرست^۱
علیرضا حیدری‌نسب^۲
غلامرضا رضوی‌دوست^۳

چکیده

قرآن آخرین و جامع‌ترین نسخه برای هدایت انسان و دستیابی به سعادت در دنیا و آخرت است. از طرفی خانواده، در آموزه‌های قرآنی یکی از مهمترین بنیان‌های مقدس است که عمل به دستورات آن موجب نجات از مشکلات مختلف و مانع از فروپاشی این نهاد مقدس است. سیره حضرت زهرا (علیها السلام)، بر پایه آموزه‌های قرآنی شکل گرفته است که تأثیر مستقیمی در سلامت معنوی فرزندان داشته است. پژوهش حاضر با عنوان: «تأثیر آموزه‌های قرآنی در سلامت معنوی فرزندان با تکیه بر سیره عملی حضرت زهرا (علیها السلام)»، به شیوه توصیفی - تحلیلی و با هدف دستیابی به سلامت معنوی فرزندان در خانواده قرآنی بر اساس گزارش‌های که رسیده از سیره آن حضرت، نگاشته شده است. با توجه به سیره عملی حضرت زهرا (علیها السلام) و آموزه‌های قرآنی موارد متعددی در سلامت معنوی فرزندان مؤثر است، مانند: آشنا کردن فرزندان با آموزه‌های شرعی، محبت و ورزی به فرزندان و کمک به کسب فضائل اخلاقی فرزندان و ... است.

واژگان کلیدی: خانواده، خانواده قرآنی، حضرت زهرا (علیها السلام)، سلامت معنوی فرزندان.

۱. کارشناس ارشد گرایش تفسیراثری، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه سیستان و بلوچستان.
mihanparast9621@gmail.com

۲. دانشیار گروه علوم قرآن و حدیث دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه سیستان و بلوچستان.
Heydarynasab43@theo.usb.ac.ir

۳. عضو هیأت علمی گروه علوم قرآن و حدیث دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه سیستان و بلوچستان.
r.razavi@theo.usb.ac.ir

مقدمه

دین مبین اسلام برای تمامی امور زندگی برنامه دارد، چگونگی رفتار قرآنی با فرزندان یکی از اهداف مهم در آموزه‌های قرآنی و روایی جهت دستیابی به سلامت معنوی آنان است. علاوه بر تذکرات آیات در این رابطه روایات فراوانی نیز در این زمینه جهت تربیت دینی و صحیح فرزندان وجود دارد در این رابطه در قرآن کریم آمده است: «وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا» (فرقان: ۷۴)؛ و کسانی‌اند که می‌گویند: پروردگارا! به ما از ناحیه‌ی همسران و فرزندانمان مایه‌ی روشنی چشم عطا کن و ما را پیشوای پرهیزگاران قرار ده». از این آیه برداشت می‌شود که در صورت تربیت قرآنی، فرزندان می‌توانند نور چشم مؤمنان باشند و سلامت معنوی آنان تأمین گردد.

در روایتی از امام صادق علیه السلام، فرزند صالح به عنوان گلی از گل‌های بهشت مطرح شده است «إِنَّ الْوَلَدَ الصَّالِحَ رِيحَانَةٌ مِنْ رِيَاحِينَ الْجَنَّةِ» (حرعاملی، ۱۴۱۸ ق، ج ۲، ص ۳۶۲). همچنین در روایتی رسول خدا صلی الله علیه و آله فرزند را جگرگوشه مؤمن معرفی می‌فرماید: «الولد كبد المؤمن» (ابن أبی جمهور، ۱۴۰۵ ق، ج ۱، ص ۲۷۰). از این روی بروالدین لازم است که برای تربیت هر چه بهتر آنان تلاش و کوشش کنند.

امروزه با ورود فرهنگ غربی به جوامع اسلامی و کم رنگ شدن عمل به آموزه‌های قرآنی و در مخاطره قرار گرفتن سلامت معنوی فرزندان در برخی خانواده‌ها، ضرورت معرفی الگوهای قرآنی دو چندان شده است. سیره عملی حضرت زهرا علیها السلام در تربیت فرزندان یکی از الگوهای رفتاری موثر برای جلوگیری از آسیب-

های موجود است. اکنون این سوال مطرح می‌شود که تأثیر آموزه‌های قرآنی باتکیه بر سیره عملی حضرت زهرا علیها السلام در سلامت معنوی فرزندان چیست؟ از بررسی‌های اولیه به دست می‌آید که مواردی مانند: آشنایی فرزندان با آموزه‌های شرعی و کسب فضائل اخلاقی فرزندان و مانند آن باتکیه بر سیره عملی آن حضرت علیها السلام در سلامت معنوی فرزندان مؤثر است.

باتوجه به وجود درس زندگی در تمامی لحظات زندگانی آن حضرت علیها السلام و توجه خاص ایشان به سلامت معنوی فرزندان، جمع و تحلیل آموزه‌های سیره عملی ایشان در سلامت معنوی فرزندان در صفحات محدود یک مقاله امکان پذیر نیست، لذا در این پژوهش سعی شده آنچه از نظر نگارندگان اهمیت بیشتری دارد، مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد.

پیشینه

پیرامون جلوه‌های رفتاری خانوادگی حضرت زهرا علیها السلام، پژوهش‌هایی نگاشته شده است، که در اینجا به چند نمونه از مقالاتی که شباهت بیشتری با این پژوهش دارد، اشاره می‌گردد: مقاله «جلوه‌های رفتاری حضرت زهرا علیها السلام» (انصاری، ۱۳۷۱ ش)، که نحوه رفتار حضرت زهرا علیها السلام نوع تربیت و محبت به فرزندان را مورد بررسی قرار داده است، همچنین مقاله «فاطمه زهرا علیها السلام الگوی رفتارهای خانوادگی» (بهداروند، ۱۳۸۸ ش) که در آن به مهرورزی حضرت زهرا علیها السلام به فرزندان، همسراری نیکو، مقام ایثار و گذشت، مقدم کردن دیگران در دعا، تفاهم در زندگی مشترک پرداخته است، این مقالات به صورت گذرا به گوشه‌ای از برخی مباحث مرتبط با این بحث پرداخته‌اند؛ اما تفاوت این پژوهش

با موارد گفته شده و سایر پژوهش‌های مشابه، این است که این پژوهش در پی دستیابی به تأثیر آموزه‌های قرآنی باتکیه بر سیره عملی حضرت زهرا علیها السلام بر فرزندان است، که تا کنون در پژوهشی مستقل و با نگاه سلامت معنوی ارائه نشده است که با الگوپذیری و به کارگیری آن، می‌توان از جهات مختلف فرزندان معنوی با رویکرد قرآنی را در جامعه تربیت کرد.

مفهوم شناسی

برخی از مفاهیمی که لازم است، جایگاه آن در لغت و اصطلاح مشخص شود، در ذیل به آن پرداخته شده است.

خانواده قرآنی

در تعریف لغوی مفهوم خانواده قرآنی در سخن و ادبیات دانشمندان تا کنون شرح و توضیحی خاص مربوط به آن بیان نشده است با این توضیح خانواده قرآنی در لغت را در اینجا به معنای اهل خانه، می‌گیریم، زیرا از نظر لغوی در فرهنگ لغت خانواده به معنای خاندان، اهل خانه، اهل بیت، خاندان، دودمان، خیل خانه، تبار (دهخدا، ۱۹۳۱م، ذیل واژه خانواده)، آمده است؛ قرآن را نیز به کتاب الهی معنا می‌کنیم. در تعریف اصطلاحی خانواده قرآنی تعریفی که به آن چه در این پژوهش مدنظر است نزدیک‌تر می‌باشد، این است که: «خانواده یک واحد اجتماعی است که هدف از آن در نگاه قرآن تامین سلامت روانی زن و شوهر، پدر و مادر و فرزندان است» (صدر طباطبایی، ۱۳۸۰ش، ص ۲۰۵-۲۱۲).

بنابراین به طور کلی، در این نوشتار، خانواده قرآنی به خانواده‌ای می‌گوییم که

با تکیه بر آموزه‌های قرآنی و با تأسی از سبک زندگی قرآنی پیشوایان معصوم، که متضمن سلامت معنوی انسان است، حرکت کند.

برنامه‌ریزی والدین جهت چگونگی رفتار قرآنی با فرزندان از اولویت‌های زندگی آنان باید باشد، در سیره حضرت زهرا علیها السلام موارد فراوانی از چگونگی رفتار با فرزندان برای تأمین سلامت معنوی آنان، به چشم می‌خورد که به طور خلاصه به چند مورد اشاره می‌شود:

۱- اهتمام به تربیت دینی فرزندان

یکی از مهمترین شاخصه‌های خانواده قرآنی در چگونگی رفتار با فرزندان اهتمام به تربیت دینی آنان است که سلامت معنوی آنان را تأمین می‌کند و در سیره قرآنی حضرت زهرا علیها السلام مورد توجه بوده است. پدر و مادر با توجه صحیح به تربیت دینی فرزندان می‌توانند از آنان مؤمنی تمام عیار بسازند و یا با عدم توجه به آن، به طور ناخواسته دشمنی برای خدا یا اهل بیت علیهم السلام پرورش دهند.

در آموزه‌های روایی آمده است: «كُلُّ مَوْلُودٍ يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ، وَإِنَّمَا أَبَوَاهُ يَهُودَانِهِ وَ يَنْصَرَانِهِ (ابن فهد حلی، ۱۳۷۵ ش، ص ۵۸۴؛ فراهیدی، ۱۴۰۹ ق، ج ۷؛ ص ۴۱۸؛ طریحی، ۱۳۷۵ ش، ج ۳؛ ص ۴۳۸)؛ هر نوزادی بر اساس فطرت توحیدی متولد می‌شوند، این پدر و مادر اویند که وی را یهودی، یا مسیحی و یا مجوسی می‌نمایند». مضمون روایت حاکی از قلب پاک و ذات بی‌آلایش همچون آینه فرزندان دارد، و این رفتار تربیتی والدین است که فرزند را مؤمن یا مشرک می‌کند. البته تربیت صحیح و درست دینی فرزندان نیازمند اهتمام ویژه و اموری است که بایستی از آموزه‌های قرآنی روایی نشأت گرفته و سیره بزرگان دینی الگوی این

تربیت باشد. در سیره حضرت زهرا علیها السلام این اهتمام در موارد متعددی گزارش شده است. مانند: اهتمام به اقامه نماز فرزندان در مسجد رسول خدا صلی الله علیه و آله و حضور کودکان در آن فضا جهت آمادگی و آشنا سازی کودکان با این فریضه مهم الهی که قرآن دستور به مراقبت نماز فرزندان و خانواده را داده است. «وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا لَا نَسْأَلُكَ رِزْقًا نَحْنُ نَرْزُقُكَ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَى (طه: ۱۳۲)؛ و خانواده خود را به نماز دستور ده و برانجام آن شکیبا باش ما از تو روزی نمی خواهیم بلکه ما به تو روزی می دهیم و عاقبت نیک برای تقوا است».

دستور قرآن کریم در این آیه علاوه بر امر به خواندن نماز، همراهی و مداومت در این فریضه الهی را برای اعضای خانواده توصیه فرموده است.

نمونه دیگری از اهتمام به تربیت دینی فرزندان در سیره حضرت زهرا علیها السلام تشویق و همراهی فرزندان جهت احیای شب قدر است که در گزارشی آمده است آن حضرت طعام خاصی و یا به تعبیری خوراکی خاص جهت اینکه فرزندان بتوانند شب قدر را بیدار مانده و از آن بهره ببرند از روز قبل آن خوراکی را آماده می کردند و در اثنا بیدار خوابی شب قدر چنانچه فرزندی خوابش می گرفت با گونه های محبت آمیز آبی به صورتشان می پاشیدند تا بیدار مانده و شب قدر که تأثیر فراوانی در سرنوشت دینی و سلامت معنوی فرزندان دارد را درک کنند؛ این مهم در روایت ذیل آمده است: «كَانَتْ فَاطِمَةُ علیها السلام لَا تَدْعُ أَحَدًا مِنْ أَهْلِهَا يَنَامُ تِلْكَ اللَّيْلَةَ وَتُدَاوِيهِمْ بِقَلَّةِ الطَّعَامِ وَتَتَأَهَّبُ لَهَا مِنَ النَّهَارِ وَتَقُولُ مُحْرُومٌ مِنْ حُرْمِ خَيْرِهَا (ابن حیون، ۱۳۸۵، ج ۱، ص ۲۸۲)؛ فاطمه علیها السلام رها نمی کرد احدی را از خانواده اش در این شب که بخوابد و برای اینکه (فرزندان) نخوابند کمی طعام و از روز مهیا می کرد آن ها را برای احیای آن شب (یعنی امر می کرد که روز را خواب و استراحت

کنند که شب خواب‌شان نبرد) و می‌فرمود: محروم کسی است که از خیرامشب (شب قدر) محروم بماند».

این‌گونه گزارش‌ها حاکی از جدیت حضرت زهرا علیها السلام در اهتمام به تربیت دینی فرزندان در خانواده قرآنی برای تامین سلامت معنوی آنان دارد که می‌بایست الگوی خانواده‌ها قرار گیرد.

۲- آشنا کردن فرزندان با آموزه‌های شرعی

آشنا کردن فرزندان با آموزه‌های دینی، به خصوص آشنایی آنان با احکام شرعی از جایگاه مهمی در یک خانواده قرآنی برخوردار است، تأثیر آموزه‌های قرآنی در سلامت معنوی فرزندان با تکیه بر سیره عملی حضرت زهرا علیها السلام تا جایی که اعضای خانواده برای سلامت معنوی یکدیگر مسئول‌اند و در این میان نقش والدین نسبت به فرزندان اساسی‌تر است، در این رابطه قرآن این‌گونه هشدار می‌دهد:

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ (تحریم: ۶)؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید! خود و خانواده خویش را از آتشی که هیزم آن انسان‌ها و سنگ‌ها است نگاه‌دارید، آتشی که فرشتگانی بر آن گمارده شده که خشن و سخت‌گیرند، و هرگز مخالفت فرمان خدا نمی‌کنند و دستورات او را دقیقاً اجرا می‌نمایند».

شهید ثانی در توضیح این آیه آورده است:

قال علی علیه السلام، و جماعة من المفسرين معناه علموهم ما ينجون به من النار؛ بیاموزید آن‌چه را که به سبب آن از آتش نجات پیدا می‌کنند (شهید ثانی،

۱۴۰۹ق، ص ۳۸۰).

برخی مفسران در توضیح این مهم آورده‌اند: «تعبیر به «قوا»؛ (نگاه دارید) اشاره به این است که اگر آنها را به حال خود رها کنید خواه ناخواه به سوی آتش دوزخ پیش می‌روند شما هستید که باید آنها را از سقوط در آتش دوزخ حفظ کنید» (مکارم شیرازی، ۱۳۷۱ ش، ج ۲۴، ۲۸۷).

از آنجا که تامین سلامت معنوی فرزندان در گرو آشنایی آنان با آموزه‌های شرعی است، ثواب فراوانی برای آن در آموزه‌های دینی آمده است؛ در ذیل به مهم‌ترین موارد شناخت آموزه‌های دینی به ویژه احکام شرعی اشاره می‌شود:

اول-آموزش نماز و وضو به فرزندان

یکی از شاخصه‌های خانواده قرآنی برای تامین سلامت معنوی فرزندان آشنا کردن آنان با وضو و نماز است که مقدمات آن از سنین خردسالی باید آغاز شود از سیره حضرت زهرا علیها السلام می‌توان این الگوگیری را به نحو شایسته انجام داد چرا که با توجه به گزارشات تاریخی می‌توان دریافت که آن حضرت در دوران کودکی این گونه آموزش‌ها را به فرزندان خود تعلیم فرموده‌اند، مانند گزارش ذیل که حاکی از تسلط فرزندان آن حضرت به وضو دارد:

پیرمردی وضویش را اشتباه می‌گرفت، امام حسن و امام حسین علیهما السلام که خردسال بودند با درخواست مسابقه وضو و داوری آن پیرمرد، او را به اشتباهش رهنمون فرمودند:

«این دو امام بزرگوار علیهما السلام در کودکی با پیرمردی برخورد کردند که مشغول وضوگرفتن بود، ولی متوجه شدند که او وضو را درست و نیکو نمی‌گیرد، حسنین

(برای این که آن پیرمرد را آگاه نمایند) با یکدیگر به مشاجره پرداخته و هر کدام به دیگری می‌گفت که وضوی من از تو صحیح‌تر است! سپس به آن پیرمرد گفتند که ما هر دو وضومی گیریم و تو بین ما قضاوت کن که کدام یک وضویش بهتر است؟! آنگاه بعد از وضو از پیرمرد پرسیدند که کدام یک از ما نیکوتر وضو گرفتیم؟! پیرمرد (که متوجه ماجرا شده بود) گفت: شما هر دو بسیار خوب وضو گرفتید، ولی من پیرمرد نادان بودم که وضوی خوبی نگرفته بودم! و اکنون طریقه صحیح وضو گرفتن را از شما آموخته و به برکت وجودتان و به دنبال دلسوزی شما بر پیروان جدّ خود، از این پس خود را اصلاح می‌کنم» (مجلسی، ۱۴۰۳ق، ج ۴۳، ص ۳۱۹). این گزارش نه تنها حاکی از آشنا بودن آنان در دوران کودکی با نماز و وضو بوده است، بلکه می‌رساند در امر به معروف و نهی از منکر نیز بسیار ماهر بوده‌اند.

همین‌طور حضور ایشان، در مسجد با پیامبر خدا ﷺ جهت آمادگی برای خواندن نماز نمونه‌ای از لزوم آشنایی و آمادگی ایجاد کردن برای فرزندان در خردسالی با نماز و وضو در خانواده قرآنی بر مبنای سیره حضرت زهرا (ع) که خود تأثیر آموزه‌های قرآنی در سلامت معنوی فرزندان با تکیه بر سیره عملی آن حضرت (ع) را می‌رساند.

در مسند احمد بن حنبل آمده است: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ يَصَلِّي بِالنَّاسِ، وَكَانَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا يَتَّبِعُ عَلَى ظَهْرِهِ إِذَا سَجَدَ» (احمد بن حنبل، ۱۴۲۱ق، ج ۳۴، ص ۹۸). حضور امام حسن و امام حسین (ع) در مسجد و بالا رفتن بر پشت پیامبر ﷺ علاوه بر اثبات لزوم حضور کودکان در مسجد جهت آمادگی و آشنایی کودکی برای فریضه نماز، لزوم همراهی و حمایت و تأثیر آن در

سلامت معنوی فرزندان را نیز می‌رساند.

دوم- آموزش قرآن

یکی دیگر از آموزه‌های قرآنی برای تأمین سلامت معنوی فرزندان تلاش جهت آشنایی هرچه بیشتر آنان با قرآن است، که می‌فرماید: «فَأَقْرءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ» (مزل: ۲۰)؛ پس بخوانید از قرآن آنچه میسر است». این تعبیر قرآنی نهایت تلاش فرد برای قرائت قرآن را انتظار دارد.

از آنجا که بخشی از معنای واژه «قرائت» توجه به آموزش و آشنایی با قرآن است و تا آموزش قرآن صورت نپذیرد قرائت و تلاوت آن محقق نخواهد شد. پس آشنایی با قرآن بایستی در صدر برنامه‌های یک خانواده قرآنی باشد. تا جایی که این مهم به عنوان دستور در فرمایش رسول خدا ﷺ مطرح شده است: «ادَّبُوا أَوْلَادَكُمْ عَلَى ثَلَاثِ خِصَالٍ: حُبِّ نَبِيِّكُمْ، وَحُبِّ أَهْلِ بَيْتِهِ، وَقِرَاءَةِ الْقُرْآنِ» (قرشی بنایی، ۱۴۱۲ق، ج ۲، ص ۲)؛ فرزندان خود را بر سه خصلت تربیت کنید و آموزش دهید: دوست داشتن پیامبرتان، دوست داشتن اهل بیت او و خواندن قرآن...».

آشنایی با قرآن و تلاوت آن در سیره حضرت زهرا (ع) به عنوان الگوی برتر در توصیه و عمل وجود دارد.

حضرت زهرا (ع) در روایتی می‌فرمایند: «حُبِّبَ إِلَيَّ مِنْ دُنْيَاكُمْ ثَلَاثٌ: تِلَاوَةُ كِتَابِ اللَّهِ وَالتَّظَرُّفُ وَجَهَ رَسُولِ اللَّهِ وَالْإِنْفَاقُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ» (دستی، بی تا، ص ۸۱)؛ من از دنیای شما سه چیز را پسندیدم؛ تلاوت قرآن، نگاه کردن به چهره رسول خدا ﷺ و انفاق کردن در راه خدا».

در روایت دیگری آمده است: بعث رسول الله ﷺ سلمان (رضی الله عنه) إلى منزل

فاطمه الحاجة (طبری آملی صغیر، ۱۴۱۳ق، ص ۱۳۹؛ طوسی، ۱۴۱۹ق، ص ۲۹۱)؛ قَالَ سَلْمَانُ: فَوَقَفْتُ بِالْبَابِ وَقَفَّةً حَتَّى سَلَّمْتُ فَسَمِعْتُ فَاطِمَةَ تَقْرَأُ الْقُرْآنَ جَوًّا (ابن شهر آشوب مازندرانی، ۱۳۷۹ق، ج ۳؛ ص ۳۳۷؛ حسینی موسوی، ۱۴۱۸ق، ج ۱؛ ص ۵۲۵)؛ سلمان می‌گوید: من بردرب خانه ایستاده و سلام کردم، و شنیدم که فاطمه در داخل خانه مشغول تلاوت قرآن است». این سیره عملی تأثیر بسزایی در یادگیری و آموزش قرآن برای فرزندان دارد که سلامت معنوی آنان را تامین می‌کند. بر اساس آنچه گفته شد، یکی از آموزه‌های قرآنی که در سلامت معنوی فرزندان موثر است آموزش و آشنایی با قرآن، با تاسی از سیره حضرت زهرا علیها السلام، است که تلاوت قرآن در خانه یکی از مصادیق آن است.

سوم- آشنایی با روزه

از دیگر آموزه‌های قرآنی برای تامین سلامت معنوی فرزندان آموزش و آشنایی آنان با روزه و آگاهی دادن به اهمیت آن است. در این رابطه در سیره حضرت زهرا علیها السلام، در احیای شب قدر بخاطر همراه کردن فرزندان با خودشان و بیان اهمیت آن و آشنایی با ثواب آن نقل شده است که امیرالمؤمنین علیه السلام در این باره می‌فرمایند: «وَكَانَتْ فَاطِمَةُ علیها السلام لَا تَدْعُ أَحَدًا مِنْ أَهْلِهَا يَنَامُ تِلْكَ اللَّيْلَةَ وَتُدَاوِيهِمْ بِقِلَّةِ الطَّعَامِ وَتَتَأَهَّبُ لَهَا مِنَ النَّهَارِ وَتَقُولُ مُحْزُومٌ مِنْ حُرْمِ خَيْرِهَا (بحرانی اصفهانی، ۱۴۱۳ق، ج ۱۱، ص ۹۱۳؛ ابن حیون، ۱۳۸۵ق، ج ۱؛ ص ۲۸۲؛ مجلسی، ۱۴۰۳ق، ج ۹۴، ص ۱۰)؛ فاطمه علیها السلام نمی‌گذاشت کسی از اهل خانه در شب‌های قدر به خواب رود به آنان غذای کم می‌داد و از روز قبل برای احیای شب قدر آماده می‌شد و می‌فرمود: محروم کسی است که از برکات این شب محروم باشد».

پرواضح است که آگاهی دادن به اعضای خانواده درباره روزه مخصوصاً به فرزندان می‌تواند علاوه بر کاستن سختی گرسنگی، در محکم شدن اعتقاد آنان به روزه و مسائل دینی که سلامت معنوی آنان را در پی دارد موثر باشد که در سیره حضرت زهرا علیها السلام به عنوان الگوی خانواده قرآنی قابل مشاهده است.

چهارم- آشنایی با دعا برای مؤمنین

اهمیت دعا در قرآن کریم این چنین بیان شده است:

«ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ» (غافر: ۶۰)؛ بخوانید مرا تا اجابت کنم شما را». همچنین در آیه‌ای دیگر آمده است:

«وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ» (بقره: ۱۸۶)؛ و هنگامی که بندگان من از تو درباره من سؤال کنند (بگو) من نزدیکم! دعای دعا کننده را به هنگامی که مرا می‌خواند پاسخ می‌گویم، پس آنها باید دعوت مرا بپذیرند و به من ایمان بیاورند تا راه یابند (و به مقصد برسند)».

در تفسیر مجمع البیان ذیل این آیه روایتی از امام جعفر صادق علیه السلام نقل شده که فرمودند: «معنای این جمله این است که بطور یقین باید بدانند که من قدرت دارم آنچه را می‌خواهند به آنان بدهم» (طبرسی، بی تا، ج ۲، ص ۲۱۵).

دعا برای مؤمنان است، از زبان حضرت نوح در قرآن کریم این گونه آمده است: «رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِمَن دَخَلَ بَيْتِي مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا تَبَارًا» (نوح: ۲۸)؛ پروردگارا! مرا، و پدر و مادرم و تمام کسانی را که با ایمان وارد خانه من شدند، و جمیع مردان و زنان با ایمان را بیامرز؛ و ظالمان را جز

هلاکت میفزا».

قرآن کریم در فرازی دیگر به عنوان دعای حضرت ابراهیم برای مؤمنان آورده است:

«رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ (ابراهيم: ۴۱)؛ پروردگارا! من و پدر و مادرم و همه مؤمنان را، در آن روز که حساب برپا می شود، بیامرز».

دعا کردن، در روایات اسلامی نیز مورد تأکید قرار گرفته است. پیامبر خدا ﷺ می فرمایند:

«مَنْ دَعَا لِأَخِيهِ فِي ظَهْرِ الْغَيْبِ نَادَاهُ مَلَكٌ مِنَ السَّمَاءِ الدُّنْيَا: يَا عَبْدَ اللَّهِ! وَلَكَ مِثَّةُ أَلْفٍ ضِعْفٍ مِمَّا دَعَوْتَ، وَنَادَاهُ مَلَكٌ مِنَ السَّمَاءِ الثَّانِيَةِ: يَا عَبْدَ اللَّهِ! وَلَكَ مِثَّةُ أَلْفٍ ضِعْفٍ مِمَّا دَعَوْتَ، وَنَادَاهُ مَلَكٌ مِنَ السَّمَاءِ الثَّالِثَةِ: يَا عَبْدَ اللَّهِ! وَلَكَ ثَلَاثُمِثَّةُ ضِعْفٍ مِمَّا دَعَوْتَ، وَنَادَاهُ مَلَكٌ مِنَ السَّمَاءِ الرَّابِعَةِ: يَا عَبْدَ اللَّهِ! وَلَكَ أَرْبَعُمِثَّةُ أَلْفٍ ضِعْفٍ مِمَّا دَعَوْتَ، وَنَادَاهُ مَلَكٌ مِنَ السَّمَاءِ الْخَامِسَةِ: يَا عَبْدَ اللَّهِ! وَلَكَ خَمْسُمِثَّةُ أَلْفٍ ضِعْفٍ مِمَّا دَعَوْتَ، وَنَادَاهُ مَلَكٌ مِنَ السَّمَاءِ السَّادِسَةِ: يَا عَبْدَ اللَّهِ! وَلَكَ سِتْمِثَّةُ أَلْفٍ ضِعْفٍ مِمَّا دَعَوْتَ، وَنَادَاهُ مَلَكٌ مِنَ السَّمَاءِ السَّابِعَةِ: يَا عَبْدَ اللَّهِ! وَلَكَ سَبْعُمِثَّةُ أَلْفٍ ضِعْفٍ مِمَّا سَأَلْتَ، ثُمَّ يناديه الله -تَبَارَكَ وَتَعَالَى-: أَنَا الْغَنِيُّ الَّذِي لَا أَفْتَقِرُ. يَا عَبْدَ اللَّهِ! لَكَ أَلْفُ أَلْفٍ ضِعْفٍ مِمَّا دَعَوْتَ (ابن فهد حلی، ۱۳۷۵ ش، ص ۳۰۳؛ ابن بابویه، ۱۳۷۶ ش، ص ۴۵۶؛ فتال نیشابوری، ۱۳۷۵ ش، ج ۲؛ ص ۳۲۸)؛ کسی که برای برادر مؤمنش در غیاب او دعا کند، فرشته ای از آسمان دنیا به او ندا می دهد که: ای بنده خدا! صد هزار برابر آن دعا برای توباد، و فرشته ای از آسمان دوم ندا می دهد که: ای بنده خدا! دویست هزار برابر آن دعا برای توباد، و فرشته ای از آسمان سوم ندا می دهد که: ای بنده خدا! سیصد هزار برابر آن دعا برای توباد و فرشته ای از آسمان چهارم ندا می دهد که: ای بنده خدا! چهار

صد هزار برابر برای توباد، و فرشته‌ای از آسمان پنجم ندا می‌دهد که: ای بنده خدا! پانصد هزار برابر برای توباد. فرشته‌ای از آسمان ششم ندا می‌دهد که: ای بنده خدا ششصد هزار برابر برای توباد، و فرشته‌ای از آسمان هفتم ندا می‌دهد که: ای بنده خدا! هفتصد هزار برابر برای توباد، آنگاه خداوند تبارک و تعالی به او ندا می‌دهد که: من آن بی‌نیازی هستم که فقیر و محتاج نمی‌شوم، ای بنده خدا! يك ميليون برابر برای توباد».

از این روایات برکت دعا کردن برای مؤمنین روشن است. در روایت دیگری از اینکه دعا می‌تواند سرنوشت انسان را تغییر دهد سخن به میان آمده است:

«قال جعفر بن محمد عليه السلام الدعاء يَرُدُّ الْقَضَاءَ بَعْدَمَا أُبْرِمَ إِبْرَامَا، فَأَكْثَرُ مِنَ الدُّعَاءِ فَإِنَّهُ مِفْتَاحُ كُلِّ رَحْمَةٍ، وَنَجَاحُ كُلِّ حَاجَةٍ، وَلَا يَنَالُ مَا عِنْدَ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ إِلَّا بِالْدُّعَاءِ وَإِنَّهُ لَيْسَ بِأَبْ يَكْثُرُ قَرَعُهُ، إِلَّا يَوْشِكُ أَنْ يَفْتَحَ لِصَاحِبِهِ» (قطب الدین راوندی، ۱۴۰۷ق، ص ۱۷؛ قمی، ۱۴۱۴ق، ج ۳؛ ص ۴۸؛ نوری، ۱۴۰۸ق، ج ۵، ص ۱۶۶).

با توجه به آیات و روایات می‌توان گفت: در خانواده قرآنی برای تامین سلامت معنوی فرزندان نه تنها اعضای خانواده باید به فکریکدیگر باشند و در حق هم دعا کنند، بلکه بایستی آموزش ببینند تا برای تمامی مؤمنین دست به دعا بردارند. آموزش و آشنا کردن فرزندان با این مهم از اهمیت خاصی برخوردار است. بر این اساس نقش دعا در خانواده قرآنی مشخص است که در سیره حضرت زهرا عليها السلام این‌گونه تجلی کرده است که از امام حسن عليه السلام نقل شده: «رَأَيْتُ أُمِّي فَاطِمَةَ عليها السلام قَامَتْ فِي مُحَرَّابِهَا لَيْلَةً جُمِعَتْهَا فَلَمْ تَزَلْ رَاكِعَةً سَاجِدَةً حَتَّى انْتَصَحَ عُمُودُ الصُّبْحِ وَ سَمِعْتُهَا تَدْعُو لِمُؤْمِنِينَ وَ الْمُؤْمِنَاتِ وَ تَسْمِيَهُمْ وَ تَكْثِرُ الدُّعَاءَ لَهُمْ وَ لَا تَدْعُو لِنَفْسِهَا بَشَى. فَقُلْتُ لَهَا يَا أُمَّاهُ لِمَ لَا تَدْعِينَ لِنَفْسِكَ كَمَا تَدْعِينَ لِغَيْرِكَ فَقَالَتْ يَا بَنِي الْجَارِ ثُمَّ الدَّارِ (اربلی،

۱۳۸۱ش، ج ۱، ص ۴۶۸؛ شیخ حرعاملی، ۱۴۰۹ ق، ج ۷، ص ۱۱۳؛ جزائری، ۱۴۲۷ ق، ۲۰۰۶ م، ج ۱، ص ۳۹؛ مادرم فاطمه علیها السلام را در شب جمعه دیدم که در محراب ایستاده بود و پیوسته رکوع و سجود می کرد تا عمود صبح ظاهر شد و شنیدم که مؤمنین و مؤمنات را دعا می فرمود و نام می برد و ایشان را دعای بسیار کرد و برای خود هیچ دعا نکرد. به مادر گفتم که چرا برای خود هیچ دعا نفرمودی همچنان که برای غیر دعا می فرمودی؟ گفت: ای پسر عزیزم، اول همسایه بعد از آن خانه».

بنابراین از مصادیق شاخصه‌های رفتار قرآنی حضرت زهرا علیها السلام در خانواده و تربیت و سلامت معنوی فرزندان، آموزش نیکی به همسایه، ممنوع دوستی، و مقدم داشتن آنان بر خود است، تا به این آیه عمل شود که می فرماید:

«وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا» (نساء: ۳۶)؛ و خدا را پرستید، و چیزی شریک او مگیرید، و به پدر و مادر احسان کنید، و همچنین به خویشاوندان، و یتیمان، و مسکینان و همسایه نزدیک و همسایه دور، و رفیق مصاحب، و در راه مانده و بردگان که مملوک شمایند، که خدا افرادی را که خود بزرگ بینند، و به دیگران فخر می فروشند دوست نمی دارد».

بر اساس آنچه گفته شد می توان نتیجه گرفت که علاوه بر آشنا کردن فرزندان با دعا برای مؤمنین، آشنایی فرزندان با مقام و منزلت همسایه‌ها که تاثیر در سلامت معنوی آنان دارد، نیز بایستی مورد توجه خانواده قرآنی باشد. تا اعتقادات اعضای خانواده و مخصوصاً فرزندان در راستای نوع دوستی و تعامل با دیگران بر مبنای آموزه‌های قرآنی شکل گیرد.

۳- محبت ورزی به فرزندان

محبت به فرزندان یکی از شاخصه‌های رفتاری براساس آموزه‌های قرآنی برای تامین سلامت معنوی فرزندان است. ابراز محبت و مهربانی در سیره برخی پیامبران مانند حضرت ابراهیم و حضرت یعقوب در قرآن گزارش شده است، درباره حضرت ابراهیم آمده است که به حضرت اسماعیل می‌فرمایند:

«فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَا بُنَيَّ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانْظُرْ مَاذَا تَرَى قَالَ يَا أَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمُرُ سَتَجِدُنِي إِن شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ (صافات: ۱۰۲)؛ هنگامی که با او به مقام سعی و کوشش رسید گفت: پسر عزیزم من در خواب دیدم که باید تورا ذبح کنم! بنگر نظر تو چیست؟ گفت: پدرم هر چه دستور داری اجرا کن، به خواست خدا مرا از صابران خواهی یافت».

عبارت «یا بنی» یعنی «ای پسر عزیزم» تعبیری بسیار محبت آمیز است که در این آیه آمده است. با محبت به فرزندان بایستی نیازهای روحی و روانی و عاطفی آنان از سوی پدر و مادر و سایر اعضای خانواده تامین شود. لذا پیامبر گرامی اسلام ﷺ در این باره می‌فرمایند:

«أَحِبُّوا الصَّبِيَّانَ وَارْحَمُوهُمَا وَإِذَا وَعَدْتُمُوهُمَا شَيْئًا فَفُؤَاهُمَا فَإِنَّهُمْ لَا يَدْرُونَ إِلَّا أَنَّكُمْ تَرْزُقُونَهُمْ (حرعاملی، ۱۴۰۹ق، ج ۲۱، ص ۴۸۳؛ مجلسی، ۱۴۰۶ق، ج ۸، ص ۵۹۶)؛ کودکان را دوست بدارید و آنها را مورد لطف و رحمت قرار دهید».

در روایت دیگری از امام صادق علیه السلام آمده است: «إِنَّ اللَّهَ لِيَرْحَمَ الرَّجُلَ لَشَدَّةِ حَبَّةِ لَوْلَدِهِ (حرعاملی، ۱۴۰۹ق، ج ۲۱)؛ خداوند مرد را به خاطر شدت محبت به فرزندش مورد ترحم و لطف قرار می‌دهد».

در سیره قرآنی حضرت زهرا علیها السلام این محبت ورزی مکرر گزارش شده است که

به عنوان نمونه می‌توان به نوع لطف و محبت و نرمی پاسخ سلام حسنین در حدیث کساء توسط آن حضرت اشاره کرد که این گونه گزارش شده است: «علیک السلام یا قرۃ عینی و ثمرۃ فوادی» (بحرانی اصفهانی، ۱۴۱۳ ق، ج ۱۱، ص ۹۳۱).

تعبیر زیبا و سرشار از محبت عبارت شریفه روشنی چشم و میوه قلبم گویای این محبت ورزی عمیق در سیره قرآنی آن حضرت است. براین اساس محبت به فرزندان به عنوان شاخصه رفتاری در خانواده قرآنی بسیار ضروری است که الگوبرداری از سیره آن حضرت سلامت معنوی فرزندان را در پی دارد.

۴- کمک به کسب فضائل اخلاقی فرزندان

کسب فضائل اخلاقی و دوری از رذائل اخلاقی در آموزه‌های قرآنی برای تامین سلامت معنوی دارای اهمیت فراوانی است. قرآن کریم در این رابطه می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ (تحریم: ۶)؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید! خود و خانواده خویش را از آتشی که هیزم آن انسان‌ها و سنگ‌ها است نگاه‌دارید، آتشی که فرشتگانی بر آن گمارده شده که خشن و سخت‌گیرند، و هرگز مخالف فرمان خدا نمی‌کنند و دستورات او را دقیقاً اجرا می‌نمایند».

صاحب تفسیر نمونه در توضیح این آیه، آورده است:

«نگهداری خویشتن به ترك معاصی و عدم تسلیم در برابر شهوات سرکش است، و نگهداری خانواده به تعلیم و تربیت و امر به معروف و نهی از منکر و فراهم ساختن محیطی پاک و خالی از هرگونه آلودگی، در فضای خانه و خانواده است.

این برنامه‌ای است که باید از نخستین سنگ بنای خانواده، یعنی از مقدمات ازدواج، و سپس نخستین لحظه تولد برای تامین سلامت معنوی فرزندان آغاز گردد، و در تمام مراحل با برنامه‌ریزی صحیح و با نهایت دقت تعقیب شود. به تعبیر دیگر حق فرزند تنها با تامین هزینه زندگی و مسکن و تغذیه آنها حاصل نمی‌شود، مهم‌تر از آن تغذیه روح و جان آنها و به کار گرفتن اصول تعلیم و تربیت صحیح است. قابل توجه اینکه تعبیر به «قوا» (نگاه دارید) اشاره به این است که اگر آنها را به حال خود رها کنید خواه ناخواه به سوی آتش دوزخ پیش می‌روند شما هستید که باید آنها را از سقوط در آتش دوزخ حفظ کنید» (مکارم شیرازی، ۱۳۷۱ ش، ج ۲۴، ص ۲۸۷-۲۸۶).

بنابراین کمک به کسب فضائل اخلاقی فرزندان از دیگر شاخصه‌های رفتاری در خانواده قرآنی برای تامین سلامت معنوی آنان است. در حدیث قدسی از رسول خدا ﷺ، درباره اهمیت این مهم آمده است:

«قال الله جل جلاله: من أهان لي وليا فقد أَرصد لمحاربة، و ما تقرب إلى عبدی بشيء أحب إلى مما افترضته عليه، وأنه ليتقرب إلى بالنافلة حتى أحبه، فإذا أحببته كنت سمعه الذي يسمع به، وبصره الذي يبصر به، ولسانه الذي ينطق به، ویده الذي يبطش بها، إن دعاني أجبت، وإن سألني أعطيت، و ما ترددت في شيء أنا فاعله كترددی في موت المؤمن، يكره الموت وأكره مساءته» (حر عاملی، ۱۳۸۰ ش، ص ۲۴۳؛ طبرسی، ۱۳۸۵ ق، ص ۱۴۶).

مضمون روایت این است که: بنده به وسیله نوافل (آنچه مازاد واجبات است)، به من تقرب می‌جوید تا جایی که من او را دوست بدارم؛ آنگاه که دوستش داشتم من گوش شنوای او و دیده بینای او و زبان گویا و دست توانا او

خواهم بود، (آنگاه) اگر مرا بخواند پاسخ می‌دهم و چنان چه چه چیزی از من بخواهد ارزانی‌اش می‌دارم.

این روایت اهمیت و پاداش متخلق شدن به فضائل اخلاقی را گوشزد می‌کند در حدیث دیگری آمده است که آثار خوبی از مداومت در کار خیر (کسب فضائل اخلاقی) به دست می‌آید از جمله:

ترک کارهای زشت، پرهیز از لغزش و گناه، حصول یقین، حب، نجات، طاعت خدای رحمان، تعظیم منطق و برهان، دوری از وسوسه شیطان و پذیرفتن عدل و گفتار حق (ابن شعبه حرانی، ۱۴۰۴ / ۱۳۶۳، ص ۱۴) این همه آثار نیک در به دست آوردن فضائل اخلاقی و مداومت بر آن و ترک رذایل نصیب افراد می‌شود که لازم است هم والدین در کسب آن کوشش کنند و هم فرزندان را در اکتساب آن یاری کنند. این مهم از این فرمایش گهربار پیامبر خدا ﷺ نیز به دست می‌آید: «اعملوا بطاعة الله واتقوا معاصي الله، وأمروا أهليكم بالذكرينجكم من النار» (شهادت ثانی، ۱۴۰۹ ق، ص ۳۸۰)؛ اعمالتان بر اساس اطاعت از اوامر الهی باشد، و از حرام‌های خداوند اجتناب کنید و فرزندان‌تان را امر کنید به فرمان‌های الهی و امر کنید به ترک محارم الهی (این امر موجب می‌شود شما و آنها) از آتش عذاب الهی محفوظ بمانید».

کمک به کسب فضائل اخلاقی فرزندان برای تامین سلامت معنوی فرزندان در سیره و روش زندگانی قرآنی حضرت زهرا (ع) در موارد زیادی گزارش شده است مانند: کمک به بیدار خوابی، و احیای شب قدر توسط فرزندان که اشاره شد، ایشان به حدی در این کار جدی و قاطع بودند که امیرالمؤمنین (ع) در این باره می‌فرمایند: «وَكَانَتْ فَاطِمَةُ (ع) لَا تَدْعُ أَحَدًا مِنْ أَهْلِهَا يَنَامُ تِلْكَ اللَّيْلَةَ وَتُدَاوِيهِمْ بِقِلَّةِ

الطَّعَامِ وَتَتَأَهَّبُ لَهَا مِنَ النَّهَارِ وَتَقُولُ مُحْرُومٌ مَنْ حُرِمَ خَيْرُهَا (نوری، ج ۷، ص ۴۷۰)؛ فاطمه علیها السلام نمی گذاشت کسی از اهل خانه در شب‌های قدر به خواب رود به آنان غذای کم می داد و از روز قبل برای احیای شب قدر آماده می شد و می فرمود: محروم کسی است که از برکات این شب محروم باشد». قرائت قرآن، همراهی فرزندان کمک به مستمندان، اطعام فقیران و مستمندان، روزه شدن - مخصوصاً سه روز ویژه - تحسین قرآن را برانگیخته است:

«وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا (انسان: ۸)؛ و غذای (خود) را با اینکه به آن علاقه (و نیاز) دارند به مسکین و یتیم و اسیر می دهند»، توصیه به گفتن تسبیحات حضرت زهرا علیها السلام، و موارد دیگر، که لازم است خانواده‌هایی که در صد دند زندگی آنان قرآنی باشد سیره حضرت زهرا علیها السلام در این موارد را الگو و چراغ راه زندگی خویش قرار دهند تا سلامت معنوی فرزندانشان تامین گردد.

نتیجه

دین اسلام دینی کامل و جامع است که برای تمامی امور زندگی انسان برنامه‌ای متقن دارد، چگونگی رفتار قرآنی با فرزندان یکی از اهداف مهم در آموزه‌های قرآنی و روایی است که توجه و عمل به آن سلامت معنوی آنان را در پی دارد. علاوه بر تذکرات کلی آیات الهی در این رابطه، روایات فراوانی نیز در این زمینه جهت تربیت دینی و صحیح فرزندان وجود دارد. برخی از این روایات بیان کننده سیره عملی بزرگان دین است که الگوهای شایسته برای بشریت اند. ویژگی‌های یک خانواده قرآنی برای دستیابی به سلامت معنوی فرزندان، در سیره حضرت فاطمه زهرا علیها السلام می‌تواند الگوی بسیار مناسب و بی نظیری برای

خانواده‌ها باشد که این مقاله با عنوان «تأثیر آموزه‌های قرآنی در سلامت معنوی فرزندان باتکیه بر سیره عملی حضرت زهرا (علیها السلام)» براساس گزارش‌های تاریخی از سیره آن حضرت (علیها السلام) به آن پرداخته است.

آموزه‌های قرآنی در رفتار و سیره حضرت زهرا (علیها السلام) به عنوان خانواده الگو برای تامین سلامت معنوی فرزندان شامل محبت و رزی به آنان، کمک به کسب فضائل اخلاقی آنها، آموزش و آگاهی دادن به فرزندان در جهت شناخت آموزه‌های شرعی، مانند: نماز، روزه و آموزش قرآن و مانند آن است.

منابع و مأخذ

*قرآن کریم

*نهج البلاغه

- ۱ ابن حیون، نعمان بن محمد مغربی، دعائم الإسلام، قم: مؤسسه آل البيت علیه السلام، ۱۳۸۵ق.
- ۲ ابن شعبه حرانی، حسن بن علی، تحف العقول، قم: مؤسسة النشر الاسلامی، لجماعة المدرسين بقم المشرفة، ۱۴۰۴ق
- ۳ ابن شهر آشوب مازندرانی، محمد بن علی، مناقب آل أبی طالب علیه السلام، قم: علامه، ۱۳۷۹ق.
- ابن فهد حلی، احمد بن محمد، آیین بندگی و نیایش (ترجمه عدة الداعی)، قم: بنیاد معارف اسلامی، ۱۳۷۵ش.
- ۴ احمد بن حنبل، أبو عبد الله أحمد بن محمد بن حنبل بن هلال بن أسد الشيباني، مسند الإمام أحمد بن حنبل، بی جا: مؤسسة الرسالة، ۱۴۲۱ق.
- ۵ اربلی، علی بن عیسی، كشف الغمة فی معرفة الأئمة، تبریز: بنی هاشمی، ۱۳۸۱ق.
- ۶ بحرانی اصفهانی، عبد الله بن نور الله، عوالم العلوم و المعارف و الأحوال من الآيات و الأخبار و الأقوال، قم: مؤسسة الإمام المهدي علیه السلام، ۱۴۱۳ق.
- ۷ جزائری، نعمت الله بن عبد الله، رياض الأبرار فی مناقب الأئمة الأطهار، بیروت: مؤسسه التاريخ العربی، ۱۴۲۷ق.
- ۸ حر عاملی، محمد بن حسن، الجواهر السنية فی الأحادیث القدسية (کلیات حدیث قدسی)، تهران: انتشارات دهقان، ۱۳۸۰ش.
- ۹ حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعة، قم: مؤسسه آل البيت علیه السلام، لإحياء التراث، ۱۴۰۹ق.

- ۱۰ حسینی موسوی، محمد بن ابی طالب، تسلیة المُجالس وزينة المَجالس (مقتل الحسین علیه السلام)، قم: مؤسسة المعارف الإسلامية، ۱۴۱۸ ق.
- ۱۱ شهید ثانی، زین الدین بن علی، منیة المريد، قم: مکتب الإعلام الإسلامی، ۱۴۰۹ ق.
- ۱۲ صدر طباطبائی، فاطمه، تعریف خانواده از منظر قرآن، پژوهش‌های قرآنی، شماره ۲۷ و ۲۸ ویژه نامه زن در قرآن، ۱۳۸۰ ش.
- ۱۳ طبرسی، علی بن حسن، مشکاة الأنوار فی غرر الأخبار، نجف: المكتبة الحيدرية، ۱۳۸۵ ق.
- ۱۴ طبرسی، فضل بن حسن، ترجمه تفسیر مجمع البیان، تهران: فراهانی، (بی تا).
- ۱۵ فتال نیشابوری، محمد بن احمد، روضة الواعظین و بصيرة المتعظین، قم: انتشارات رضی، ۱۳۷۵ ش.
- ۱۶ قطب الدین راوندی، سعید بن هبة الله، الدعوات سلوة الحزین، قم: مدرسة الامام المهدي، ۱۴۰۷ ق.
- ۱۷ مجلسی، محمد تقی بن مقصود علی، روضة المتقين فی شرح من لا يحضره الفقيه، قم: مؤسسه فرهنگی اسلامی کوشانبور، ۱۴۰۶ ق.
- ۱۸ نوری، میرزا حسین بن محمد تقی، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، قم: نشر آل البيت، ۱۴۰۸ ق.
- ۱۹ طبری آملی صغیر، محمد بن جریر بن رستم، دلائل الإمامة؛ قم: بعثت، ۱۴۱۳ ق.
- ۲۰ طریحی، فخرالدین بن محمد، مجمع البحرین، تهران: مکتبه المرتضویه، ۱۳۷۵ ش.
- ۲۱ مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی، بحار الأنوار، بیروت: موسسه الوفا، ۱۴۰۳ ق.
- ۲۲ دشتی، محمد، فرهنگ سخنان فاطمه زهرا علیها السلام، اصفهان: موسسه فرهنگی تحقیقاتی امیرالمومنین علیه السلام و مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه، (بی تا).

- ۲۳ مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، تهران: دارالکتب الإسلامية، ۱۳۷۱ ش.
- ۲۴ دهخدا، علی اکبر، لغت نامه، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۶۰ ش.
- ۲۵ ابن بابویه، محمد بن علی، الأمالی، تهران: کتابچی، ۱۳۷۶ ش.
- ۲۶ فراهیدی، خلیل بن أحمد، کتاب العین، قم: موسسه دارالهجره، ۱۴۰۹ ق.
- ۲۷ قرشی بنایی، علی اکبر، قاموس قرآن، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۴۱۲ ق.
- ۲۸ قمی، عباس، سفینه البحار، قم: دارالاسوه للطباعة والنشر، ۱۴۱۴ ق.
- ۲۹ ابن حمزه طوسی، محمد بن علی، الثاقب فی المناقب، قم، ۱۴۱۹ ق.

The Impact of Quranic Teachings on the Spiritual Health of Children with Emphasis on the Practical Life of Lady Fatimah (S.A.)

Esmat Mihan Parast¹
 AliReza Heydarinasab²
 Gholam Reza Razavidoost³

Abstract

The Quran is the last and most comprehensive guide for human guidance and achieving happiness in this world and the hereafter. On the other hand, the family is one of the most important sacred foundations in Quranic teachings, and adhering to its instructions leads to salvation from various problems and prevents the collapse of this sacred institution. The lifestyle of Lady Fatimah (S.A.) is based on Quranic teachings, which have a direct impact on the spiritual health of children. This research, titled "The Impact of Quranic Teachings on the Spiritual Health of Children with Emphasis on the Practical Life of Lady Fatimah (S.A.)," is written descriptively and analytically with the aim of achieving the spiritual health of children in a Quranic family based on reports from her lifestyle. According to the practical life of Lady Fatimah (S.A.) and Quranic teachings, several factors are effective in the spiritual health of children, such as familiarizing children with religious teachings, showing affection to children, and helping them acquire moral virtues.

Keywords: Family, Quranic Family, Lady Fatimah (S.A.), Spiritual Health of Children

-
1. Master's Degree in Exegesis of Quranic Sciences, Faculty of Theology and Islamic Knowledge, University of Sistan & Baluchestan Email: mihanparast9621@gmail.com
 2. Associate Professor, Department of Quranic Sciences and Hadith, Faculty of Theology and Islamic Knowledge, University of Sistan and Baluchestan. Email: Heydarynasab43@theo.usb.ac.ir
 3. Faculty Member, Department of Quranic Sciences and Hadith, Faculty of Theology and Islamic Knowledge, University of Sistan and Baluchestan. Email: r.razavi@theo.usb.ac.ir